

JAVOBGARLIK VA JAZODAN OZOD QILISH INSTITUTLARINING JORIY ETILISHIDA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI

Amirova Sharofat Axrolovna

*Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti
Yuridika fakulteti 3-bosqich talabasi*

Annotatsiya: *E'tiboringizga havola etilayotgan ushbu maqolada javobgarlik va jazodan ozod qilish institutlarining rivojlangan davlatlar qonunchiligidagi o'rni hamda javobgarlik va jazodan ozod qilish masalalari, shuningdek, ushbu davlatlar qonunchiligidagi ba'zi javobgarlik va jazodan ozod qilish turlarini milliy qonunchiligimizda joriy etish haqida xulosalar haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: *javobgarlikdan ozod qilish, jazodan shartli ozod qilish, mediatsiya, garov.*

THE EXPERIENCE OF FOREIGN COUNTRIES IN THE IMPLEMENTATION OF INSTITUTIONS OF ACCOUNTABILITY AND IMPUNITY

Annotation: This article brings to your attention the role of institutions of liability and impunity in the legislation of developed countries and the issues of liability and impunity, as well as conclusions about the introduction of some types of liability and impunity in our national legislation. .

Key words: *release from liability, conditional release from punishment, mediation, bail.*

ОПЫТ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН ПО ВНЕДРЕНИЮ ИНСТИТУТОВ ОТВЕТСТВЕННОСТИ И БЕЗНАКАЗАННОСТИ

Аннотация: *В данной статье Вашему вниманию предлагается роль институтов ответственности и безнаказанности в законодательстве развитых стран и вопросы ответственности и безнаказанности, а также выводы о введении некоторых видов ответственности и безнаказанности в наше национальное законодательство.*

Ключевые слова: *освобождение от ответственности, условно-досрочное освобождение от наказания, медиация, залог.*

Globalashuv jarayonida jahonning rivojlangan mamlakatlar yuridik tajribasidan foydalanish, huquq tartibotni mustahkamlanib borishi ilmiy metodologik asoslarini jinoiy javobgarlikdan ozod qilish institutlariga nisbatan qo'llash va o'rganish zamon talabidir.

Jinoiy javobgarlikdan ozod qilish tushunchasi G'arbiy Yevropa va AQShning ayrim davlatlarining jinoiy va jinoyat protsessual qonunchiligida deyarli uchramaydi. Qonunchilikda belgilangan ba'zi shartlar jinoiy tergovni rad etish kabi protsessual normalarga to'g'ri keladi. G'arbiy Yevropaning ayrim mamlakatlari va AQSh qonunchiligida jinoiy ta'qib qilish o'rnida bu mediatsiya, jarima to'lash, bitim tuzish (tranzaksiya) yoki uning maqsadga muvofiq emasligi sababli jinoiy javobgarlikni rad etish kabilar qo'llaniladi. Mediatsiya yordamida

aybdor shaxs va jabrlanuvchi o'rtasida vujudga kelgan nizolarni vakolatli organlarning roziligi bilan vositachilar yordamida hal qilishadi.

Yevropa Kengashi Vazirlar Mahkamasining 1999 yil 15 sentyabrdagi NR (99) 19-sonli "Jinoiy ishlar bo'yicha mediatsiya to'g'risidagi tavsiya"da yarashtirish tartibini amalga oshirish uchun quyidagi asosiy tamoyillar mavjud:

1. Mediatsiya faqat ixtiyoriy ravishda amalga oshiriladi. Tomonlarning roziligi bilan jarayonning istalgan bosqichida bekor qilinishi mumkin;
2. Muzokaralarning maxfiyligi tamoyili, tomonlarning ko'rsatmalari kelajakda ularga qarshi ishlatilishi mumkin emas;
3. Hamma uchun mediatsiya xizmatidan foydalanish mumkinligi;
4. Jinoyat protsessining istalgan bosqichida vositachilik xizmatidan foydalana olinishi;
5. Jinoiy adliya tizimidagi vositachilik xizmatlarining mustaqilligi

Angliyada mediatsiya ikki asosiy turga bo'linadi: sud va polisiya mediatsiyasi. Sud mediatsiyasini barcha toifadagi jinoiy ishlarda qo'llash mumkin va u allaqachon qo'zg'atilgan jinoiy ta'qib qilish bosqichidan boshlab yakuniy hukm chiqarilguncha qo'llaniladi. Sud jarayoni bosqichida probatsiya xizmati yoki boshqa ixtisoslashtirilgan jamoat tashkiloti jinoyat sodir etgan shaxs tomonidan yetkazilgan zarar ixtiyoriy ravishda qoplashini ta'minlaydi.

Litva Respublikasining 2000-yil 26-sentyabrda qabul qilingan Jinoyat Kodeksi 6-bo'limi jinoiy javobgarlikdan ozod qilish deb nomlanadi. Litva Respublikasi Jinoyat kodeksi 38-moddasida jinoyatchi va jabrlanuvchi yarashganligi munosabati bilan javobgarlikdan ozod qilish deb nomlanadi.

Ehtiyotsizlik yoki qasddan ijtimoiy xavfi katta bo'lmagan yoki unchalik og'ir bo'lmagan jinoyatni sodir etgan shaxs sud tomonidan jinoiy javobgarlikdan ozod qilinishi mumkin:

- 1) u jinoiy qilmishni sodir etganligini tan olgan bo'lsa;
- 2) jismoniy yoki yuridik shaxsga yetkazilgan zararni ixtiyoriy ravishda qoplagan yoki bartaraf qilgan yoki ushbu zararni qoplash yoki bartaraf etishga kelishilgan bo'lsa;
- 3) jabrlanuvchi yoki yuridik shaxs yoki davlat muassasasi vakili bilan yarashgan bo'lsa;
- 4) yangi jinoiy xatti-harakatlarni sodir etmasligiga ishonish uchun asos mavjud bo'lsa;

Agar ushbu moddaning 1-bandiga binoan jinoiy javobgarlikdan ozod qilingan shaxs bir yil ichida xatti-harakatni yoki beparvolik bilan jinoyat sodir etsa yoki uzrli sabablarsiz sud tomonidan tasdiqlangan kelishuv shartlari va yetkazilgan zararni qoplash to'g'risidagi bitimni bajarmagan bo'lsa sud jinoiy javobgarlikdan ozod qilish to'g'risidagi qarorini bekor qilishi va shaxsni sodir etilgan barcha jinoiy harakatlar uchun javobgarlikka tortish to'g'risida qaror qabul qilishi mumkin. Agar ushbu moddaning 1-bandiga binoan jinoiy javobgarlikdan ozod qilingan shaxs bir yil ichida yangi qasddan jinoyat sodir etgan bo'lsa, uni jinoiy javobgarlikdan ozod qilish to'g'risidagi avvalgi qaror o'z kuchini yo'qotadi va shaxsni hamma uchun javobgarlikka tortish to'g'risida qaror qabul qilinadi.

Litva Respublikasining Jinoyat Kodeksida garov puli evaziga jinoiy javobgarlikdan ozod qilish kabi javobgarlikdan ozod qilish turi mavjud. Xavfsizlik, beparvolik bilan jinoyat sodir etgan yoki qasddan yengil yoki unchalik og'ir bo'lmagan jinoyatni sodir etgan shaxs, sud tomonidan ishonchga loyiq shaxsning aybdorni garov evaziga o'z zimmasiga yuklatish to'g'risidagi iltimosiga binoan sud tomonidan jinoiy javobgarlikdan ozod qilinishi mumkin. Garov to'lov bilan yoki to'lovsiz belgilanishi mumkin.

Shaxs agar: 1) u birinchi marta jinoyat sodir etgan bo'lsa 2) u o'z aybini to'liq tan olsa va jinoiy qilmish sodir etganidan pushaymon bo'lsa, 3) yetkazilgan zararni qisman qoplagan yoki bartaraf etgan; yoki yetkazilgan zararni qoplashni o'z zimmasiga olgan bo'lsa 4) qonunlarga rioya qilib va yangi jinoiy harakatlar sodir etmasligiga ishonish uchun asos mavjud bo'lsa, sud tomonidan garov evaziga jinoiy javobgarlikdan ozod qilinishi mumkin.

Germaniya Federativ Respublikasi Jinoyat Kodeksi 1998-yil 11-noyabrda qabul qilingan bo'lib, 239-a-moddasi tovlamachilik deb nomlanadi. Tovlamachilik maqsadida odam og'irlagan shaxs, jabrlanuvchini qo'yib yuborsa, talablaridan voz kechsa jazoni yengillashirishga yo'l qo'yilishi belgilangan.

1998-yilda qabul qilingan Latviya Respublikasining Jinoyat Kodeksi 6-bobi 581-moddasi javobgarlikdan shartli ozod qilish deb nomlanadi.

(1) Jinoyatni sodir etgan shaxs, agar jinoyatning xususiyati va yetkazilgan zararni hisobga olgan holda, ayblanuvchini va boshqa holatlarni hisobga olgan holda, uning boshqa jinoyat sodir etmasligiga ishonch hosil qilinsa, prokurortomonidan shartli ravishda jinoiy javobgarlikdan ozod qilinishi mumkin.

(2) Shaxs shartli ravishda jinoiy javobgarlikdan ozod qilinayotganda, agar sinov muddati davomida u yangi jinoyatni sodir etmasa va yuklangan vazifalarni to'liq bajara olsa, shuningdek agar kelishuvga erishilgan bo'lsa prokuror jinoyat uchun shaxsni jinoiy ta'qib qilishni davom ettirmaslik to'g'risida qaror qabul qiladi.

(3) Shartli ravishda jinoiy javobgarlikdan ozod etilayotganda prokuror shaxs uchun uch yildan kam bo'lmagan va o'n sakkiz oygacha bo'lgan sinov muddatini belgilaydi. Sinov muddati davlat prokurorining qarori kuchga kirgan kundan boshlanadi⁶.

Jinoiy javobgarlikdan ozod qilish instituti Fransiyaning 1994-yil 1- martda qabul qilingan Jinoyat kodeksida ham mustahkamlangan. Bu yerda jinoiy javobgarlikdan ozod qilish emas, balki jinoiy javobgarlikka tortmaslik uchun asoslari deb nomlanadi. Fransiya Jinoyat Kodeksi javobgarlikdan ozod qilishning bir qancha shartlar belgilangan. Unga ko'ra, qilmish sodir bo'lganda, uning aql-idrokini yoki uning harakatlarini boshqarish qobiliyatini yo'qligidan aziyat chekadigan psixologik yoki neyropsixologik kasallikka chalingan shaxs jinoiy javobgarlikka tortilmaydi. (122-1-modda) .

Aybiga amalda pushaymon bo'lish instituti deyarli barcha Mustaqil Davlar Hamdo'stligi davlatlari qonunchiligida mavjud, shuningdek, Xitoy, Polsha, Yaponiya, Latviya, Braziliya va boshqalarda ham mavjud. Fransiya, Germaniya, Ispaniya, Avstriya, Italiya kabi davlatlarning qonunchiligida aybiga amalda pushaymon bo'lish faqat ayrim jinoyat tarkibiga nisbatan uchraydi .

AQSh qonunchiligiga ko'ra javobgarlikdan ozod qiluvchi holatlarni ikki toifaga ajratish maqsadga muvofiqdir: aybdor deb hisoblash dalillarining yetishmasligi va (isbotlanmaganlik) va ayblovni rad etuvchi faktlar (ijobiy himoya). Aybdor deb hisoblash uchun dalillarining yetishmasligiga asoslangan mudofaa jinoyat tarkibining har qanday elementini, qoida tariqasida, aybning psixologik elementini inkor etishga qaratilgan

AQSh Namunaviy Jinoyat Kodeksining 4-moddasi "Javobgarlik" deb nomlanadi. Uning 4.01-moddasida ruhiy kasallik tufayli javobgarlikdan ozod qilish deb nomlanadi. Shaxs jinoyati uchun, agar bunday xatti-harakatlar paytida u ruhiy kasalliklar yoki nuqsonlar

natijasida yoki uning xatti-harakatining jinoyatchiligini (noqonuniyligini) baholash yoki o'z xatti-harakatlarini qonun talablariga muvofiqlashtirish qobiliyatiga ega bo'lmasa javobgar bo'lmaydi. Sudlanuvchining ruhiy kasallikka chalinganligi yoki nuqsoni bo'lganligi to'g'risidagi dalillar, sudlanuvchining huquqbuzarlik elementi bo'lgan ruhiy holatni sodir etganligini yoki yo'qligini isbotlash zarur bo'lganda, qabul qilinadi. (4.02-modda)

Gollandiyaning Jinoyat kodeksining I kitobida butun uchinchi bo'lim jinoiy javobgarlikdan ozod qilish va jinoiy javobgarlikni kuchaytirishga bag'ishlangan. Bo'lim oltita maqoladan iborat.

Niderlandiya qonunchiligiga muvofiq, quyidagi shaxslar jinoiy javobgarlikdan ozod qilinishi mumkin:

1) aqliy zaifligi bo'lgan yoki ruhiy kasalligi bo'lgan shaxslar. Qonun chiqaruvchiga ko'ra, bunday shaxslar o'zlari tomonidan sodir etilgan jinoiy harakatlar uchun javobgarlikka tortilishi mumkin emas (Gollandiya Jinoyat kodeksining 39-moddasi);

2) agar jinoyat (huquqbuzarlik) aybdor qarshilik ko'rsata olmaydigan kuch ta'sirida sodir etilgan bo'lsa (Gollandiya Jinoyat kodeksining 40-moddasi);

3) o'zini himoya qilish yoki boshqa shaxsni himoya qilish, uning shaxsiy daxlsizligi, mulkining daxlsizligi, shuningdek boshqa shaxsning yoki uning mulkining daxlsizligi sababli jinoyat (huquqbuzarlik) sodir etgan shaxs (41-moddaning 1-qismi). Gollandiya Jinoyat kodeksi);

4) zaruriy mudofaa chegarasidan oshib ketgan shaxs. Ammo agar bu haddan tashqari hujum hujum natijasida yuzaga kelgan bo'lsa va kuchli hissiy qo'zg'alishning bevosita natijasi bo'lsa (Gollandiya Jinoyat kodeksining 41-moddasi 2-qismi);

5) jinoyat (huquqbuzarlik) sodir etgan shaxs qonuniy talablarga rioya qilganligi (Gollandiya Jinoyat kodeksining 42-bet);

6) shaxs vakolatli organ tomonidan berilgan rasmiy topshiriq natijasida jinoyat (huquqbuzarlik) sodir etgan bo'lsa (Gollandiya Jinoyat kodeksining 44-moddasi 1-qismi). Agar aybdor noqonuniy rasmiy buyruqning qonuniyligini o'z zimmasiga olmagan bo'lsa, bu holda uni jinoiy javobgarlikdan ozod qilish mumkin emas .

Ko'pgina Yevropa mamlakatlarida ixtiyoriy ozod qilish tizimi mavjud. Masalan, Fransiyada birinchi marta sudlanganlar jazo muddatining 1/2 qismini o'taganidan keyin shartli ozodlikka chiqishlari mumkin, takroriy jinoyat sodir etganlar esa jazo muddatining 2/3 qismini o'taganidan keyin muddatidan oldin ozodlikka chiqishlari mumkin. Ozod qilish hukmlarni ijro etish bo'yicha sudya (JAP), nazorat - integratsiya va probatsiya maslahatchisi (CIP) tomonidan amalga oshiriladi.

Majburiy (avtomatik) ozod etish modeli – qonun hujjatlarida muddatidan oldin ozod qilishning eng kam muddati belgilangan bo'lsa va ozod qilish to'g'risida qaror qabul qilgan sub'ekt mahkumni qonunda belgilangan muddatni o'tab bo'lgandan keyin ozod qilishi shart. Masalan, Shvetsiyada 1998-yildan buyon (qonun bilan belgilangan muddatni nazarda tutuvchi) majburiy ozod qilish tizimi joriy qilingan. Qamoq jazosini o'tayotgan mahkumlar jazo muddatining uchdan ikki qismini o'tagandan keyin shartli ravishda ozod qilinishi kerak (kamida kamida bir oy qamoqqa olish). Shartli ozod qilish intizomiy jazo sifatida ma'lum kunlarga kechiktirilishi mumkin.

Shartli shartli ozod qilishning aralash tizimi. Bu ikki tizimga qo'shimcha ravishda Yevropada so'nggi yillarda uzoq muddatga ozodlikdan mahrum qilish uchun ixtiyoriy tizim va qisqa muddatga ozodlikdan mahrum qilish uchun qonuniy majburiy (avtomatik) ozod qilish tizimini birlashtirgan aralash tizimlar ishlab chiqildi. Shunday qilib, Angliya va Uelsda 1991-yilda to'rt yildan kam muddatga hukm qilinganlar uchun qonun asosida nazorat qilish imkoniyati bilan ozod qilishni nazarda tutuvchi tizim joriy qilingan, ixtiyoriy tizim esa to'rt yildan ortiq muddatga hukm qilinganlar uchun saqlanib qolgan.

Jazo muddatining kamida yarmini o'tagan mahkumlarga nisbatan chegirma berilishi mumkin. Takroriy jinoyat sodir etgan shaxslar jazo muddatining kamida uchdan ikki qismini o'tagan taqdirdagina ozod etilishi mumkin. Umrbod qamoq jazosiga hukm qilingan shaxslar faqat 15 yillik qamoqdan keyin shartli ozodlikdan mahrum qilish huquqiga ega bo'lishlari mumkin, ozodlikdan mahrum qilish jazosiga hukm qilinganlar esa, xavfsizlik muddati bilan birga ushbu muddat tugashini (ko'pincha 18 yil) kutishlari va shartli ravishda ozod qilish to'g'risida ariza berishlari kerak. Frantsiya Jinoyat-protsessual kodeksining 729-moddasida, shuningdek, mahkumlar ijtimoiy reabilitatsiya bo'yicha jiddiy sa'y-harakatlar ko'rsatgan taqdirdagina, xususan, kasbiy faoliyat bilan shug'ullangan yoki ta'lim muassasasiga qatnagan taqdirdagina shartli ravishda ozod qilinishi mumkin.

Vaziyatga qarab, shartli ravishda ozod qilish to'g'risidagi qaror ijro sudyasi yoki ijro sudi tomonidan qabul qilinadi. Ijro etuvchi sudya, agar tayinlangan jazo muddati 10 yildan oshmasa yoki qolgan jazo 3 yildan kam yoki unga teng bo'lsa, yurisdiksiyaga ega. Boshqa hollarda shartli ozod qilish jazoni ijro etish uchun sud tomonidan tayinlanadi. Qaror qamoqxona ma'muriyati a'zosi bilan kengash palatasida o'zaro bahs-munozaradan so'ng qabul qilinadi, bunda sudya yoki hukm chiqargan sud davlat ayblovcisining taqdimnomalarini va mahkumning izohlarini, zarur hollarda esa uning advokatini eshitadi.

Shartli ozod qilish to'g'risidagi qaror ustidan mahkum yoki prokuror tomonidan u olingan kundan boshlab 10 kun ichida shikoyat qilinishi mumkin. Frantsiya Jinoyat kodeksiga muvofiq, shartli ravishda ozod qilish nazorat choralari bilan birga keladi, ularga rioya qilish sinov muddati davomida majburiydir: ba'zilari, umumiy qonunlar, shartli ravishda ozod qilingan barcha shaxslarga nisbatan qo'llaniladi, boshqalari mahkumning o'ziga xos holatiga bog'liq. Umumiy qoida tariqasida, nazorat choralari manfaatdor shaxsni kuzatish va uning tuzatilganligini qamoqxona integratsiyasi va probatsiya xizmati tomonidan tekshirishni osonlashtirishga qaratilgan. Bundan tashqari, mahkum muayyan joyda yashash, kasbiy faoliyat bilan shug'ullanish yoki o'qish, tibbiy ko'rikdan o'tish majburiyatigini yuklashi mumkin. Sudya shuningdek, unga ma'lum transport vositalarini boshqarishni, ma'lum joylarga borishni, ayrim shaxslar bilan munosabatlarga kirishishni taqiqlashi mumkin.

Germaniyada jazo muddatining 2/3 qismini o'tagan mahkumlar shartli ravishda ozod qilinadi. Biroq, istisno hollarda, jazo muddati 2 yildan ortiq bo'lmagan taqdirda, jazo muddatining atigi 1/2 qismini o'tagan shaxslarga berilishi mumkin. Umrbod qamoq jazosiga hukm qilinganlar 15 yildan keyin shartli ravishda ozodlikka chiqishlari mumkin. Germaniya Jinoyat kodeksida takroran jinoyat sodir etganlar uchun maxsus qoidalar mavjud emas. Shartnomali ravishda ozod qilish mahkumning jamiyat uchun xavfliligini baholashga, shuningdek, uning shaxsiyatiga, uning qamoqxonadagi xatti-harakatlariga, o'tgan hayotiga,

ozod qilish oqibatlariga, jinoyatning holatlari, takroriy jinoyat sodir etish xavfi va boshqalarga bog'liq. Shartli ravishda muddatidan oldin ozod qilish uchun asos bo'lishi mumkin bo'lgan turli xil holatlar, ayniqsa, qat'iy baholanishi kerak, chora jazoni ijro etishning o'rtasida yoki umrbod ozodlikdan mahrum qilish jazosiga hukm qilingan shaxsga nisbatan qo'llanilganda. Germaniya Jinoyat kodeksida aytilishicha, agar mahkum sudga musodara qilinadigan yoki qaytarib berilishi kerak bo'lgan narsalarning joylashgan joyini aytishdan bosh tortsa, shartli ravishda ozod qilish mumkin emas.

XULOSA. So'nggi yillarda inson huquqlarini himoya qilishning qonunchilik va tashkiliy-huquqiy bazasini mustahkamlash, inson huquqlari bo'yicha xalqaro standartlarni milliy qonunchilikka implementatsiya qilish va xalqaro majburiyatlarni bajarishga doir tizimli ishlar olib borilmoqda.

Aynan shu ma'noda mazkur islohotlarning tub negizida inson huquq va manfaatlarini ta'minlash va xalq farovonligiga erishish, fuqarolarning huquq va erkinliklarini ro'yobga chiqarish masalasi turibdi. Prezidentimizning tegishli Farmoni bilan Inson huquqlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasining Milliy strategiyasining qabul qilinganligi O'zbekistonda inson huquqlarini rag'batlantirish, himoya qilish va ularga rioya qilish masalalari davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri ekanligiga yaqqol isbotdir eng asosiysi, yurtimizda yashayotgan har qaysi inson millati, tili va dinidan qat'iy nazar, erkin, tinch va badavlat umr kechirishi, bugungi hayotidan rozi bo'lib yashashi davlatning bosh maqsadiga aylanib bormoqda. 2030-yilgacha mo'ljallangan Barqaror rivojlanish maqsadlari mamlakatimizda har bir insonning huquq va qonuniy manfaatlarini ta'minlashni ko'zda tutadigan "hech kimni e'tibordan chetda qoldirmaslik" tamoyili asosida amalga oshirilmoqda.

Olib borilayotgan sud-huquq islohotlarining asosiga qonun ustuvorligi, fuqarolarning qonun oldida tengligi, insonparvarlik, adolatlilik va aybsizlik prezumpsiyasi kabi konstitutsiyaviy prinsiplar poydevor qilib qo'yilganligi sababli Harakatlar strategiyasi natijalariga ko'ra, probatsiya bo'linmalari tomonidan 61 053 nafar shaxs nazorat ostiga olingan, 7 839 nafari ishga joylashtirildi va 9090 nafariga ishga yo'llanmalar berildi, 25 431 nafar nazoratdagi shaxslar O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 73-moddasiga asosan jazo muddatidan ilgari shartli ozod etildi, nazorat ostidagi 53 393 nafar shaxslar hisobdan chiqarildi. Muayyan kasbga ega bo'lmagan 4 555 nafar shaxslardan 3 794 nafari kasb-hunarga o'qitilib, 1 459 nafari kasbga o'qitish uchun yuborildi.

Rivojlangan davlatlar tajribasiga asoslanib, O'zbekiston Respublikasi qonunchiligini rivojlantirish, fuqarolarning qonun bilan qo'riqlanadigan huquqlarini yanada mustahkamlash maqsadida yuqorida keltirilgan fikr va mulohazalarni inobatga olgan holda ba'zi takliflarni keltirib o'tsam:

Birinchidan, O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksiga yangi "Shaxsni kafillikka berishi munosabati bilan javobgarlikdan ozod qilish" deb nomlanuvchi norma kiritilishi lozim. Ushbu moddada, birinchi marta ijtimoiy xavfi katta bo'lmagan va uncha og'ir bo'lmagan jinoyatni sodir etgan shaxslar, agar ular chin dildan aybiga iqror bo'lsa, ularni tashkilot, idora yoki korxonaga jamoasining arizasi asosida kafillikka berilgan kundan bir yil davomida jamoaning ishonchini oqlash, tarbiyaviy xarakterdagi choralardan bo'yin tovlamaslik va jamoat

tartibini buzmaslik sharti bilan kafillikka berilishi mumkin. Agar kafillikka berish shartlarini buzsa, sodir etgan jinoyati uchun jinoiy javobgarlikka tortiladi"- deb belgilanishi lozim.

Ikkinchidan, O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksiga "shartli ravishda javobgarlikdan ozod qilish" deb nomlanuvchi yangi kiritilishi lozim. Ushbu moddada, "javobgarlikdan shartli ozod qilish deb nomlanadi. Ushbu moddada, "Jinoyatni sodir etgan shaxs, agar jinoyatning xususiyati va yetkazilgan zararni hisobga olgan holda, ayblanuvchini va boshqa holatlarni hisobga olgan holda, uning boshqa jinoyat sodir etmasligiga ishonch hosil qilinsa, prokuror tomonidan shartli ravishda jinoiy javobgarlikdan ozod qilinishi mumkin. Prokuror 3 yildan kam bo'lmagan sinov muddati belgilaydi.

Uchinchidan, O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksiga "javobgarlikdan ozod qilishda mediatsiya xizmatini qo'llash" deb nomlanuvchi yangi norma kiritilishi lozim. Ushbu moddada, "Mediatsiya yordamida aybdor shaxs va jabrlanuvchi o'rtasida vujudga kelgan nizolarni vakolatli organlarning roziligi bilan vositachilar yordamida hal qilish mumkin." - deb belgilanishi lozim

To'rtinchidan, O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksiga "sud jarimasining tayinlanishi munosabati bilan javobgarlikdan ozod qilish" deb nomlanuvchi yangi norma yoki modda kiritilishi lozim. Ushbu moddada, "Ijtimoiy xavfi kata bo'lmagan va uncha og'ir bo'lmagan jinoyatni sodir etgan shaxs, yetkazilgan zararni qoplagan yoki boshqacha tarzda jinoyat natijasida keltirgan ziyonni to'lagan bo'lsa sud jarimasining tayinlanishi munosabati bilan javobgarlikdan ozod qilinadi,-deb belgilanishi lozim.

Beshinchidan, Gollandiya qonunchiligida mavjud bo'lgan norma, ya'ni zaruriy mudofaa chegarasidan oshib ketgan shaxs, agar bu haddan tashqari hujum hujum natijasida yuzaga kelgan bo'lsa va kuchli hissiy qo'zg'alishning bevosita natijasi bo'lsa javobgarlikdan ozod qilinishi kerak.

Oltinchidan, Jinoyat qonunchiligida shunday jinoyatlar turi keltirilishi kerakki, ya'ni og'ir yoki o'ta og'ir jinoyat sodir etgan shaxslar, jinsiy jinoyat yoki zo'ravonlik jinoyati sodir etgan shaxslarga hech qanday jazodan ozod qilish moddalari qo'llanilmasligi kerak.

Yettinchidan, umrbod ozodlikdan mahrum qilingan shaxslar shartli ravishda ozod qilinganda, ishning xususiyatiga qarab umrbod sinov muddati berilishi mumkinligi haqida norma kiritilishi kerak.

Inson dunyoda umid bilan yashaydi. Ammo hayot so'qmoqlarida gohida boshi berk ko'chaga kirib adashadi va bor umidi so'nadi. Shunday vaziyatda bunday insonlarga ko'rsatilgan e'tibor, berilgan ko'mak natijasida erkinlik, ozodlik, qadr, shukr, kechirimlilik va afv kabi insoniy tushunchalar tufayli yangidan hayot boshlashga musharraf bo'lgan inson qalbida so'ngan umidlar yana shu'la sochishi bor haqiqat. Bunga bugun yuzlab yurtdoshlarimiz taqdiri misolida guvoh bo'lib turibmiz. Bularning barchasi inson qadrini ulug'lashga qaratilgan ezgu ishlar samarasini yaqqol namoyon qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Akramova Muazzam Turdikul kizi. SOME ASPECTS EXEMPTION FROM CRIMINAL LIABILITY ACCORDING TO THE NATIONAL AND FOREIGN LEGISLATION. Journal of Law Research. 2020, 5 vol., issue 5, pp. 60-66
2. Penal Code Of France. With the participation of John Rason SPENCER QC Professor of Law, University of
3. Cambridge Fellow of Selwyn College. <https://www.legal-tools.org/doc/418004/pdf/>
4. Правовая система США. 3-й выпуск. – М.: «Новая юстиция», 2006. – С.874
5. Gollandiyaning jinoyat kodeksi / ilmiy. ed. V.B. Voljenkin, trans. ingliz tilidan. I.V. Mironova. - Sankt-Peterburg. : Yuridik markaz matbuoti, 2001. - 510 b.
6. Иванцова Наталья Владимировна, Кабанова Варвара Геннадьевна Освобождение от наказания в уголовном праве // Марийский юридический вестник. 2017. №1 (20). UR<https://cyberleninka.ru/article/n/osvobozhdenie-otnakazaniya-ugolovnom-prave>
7. Матвеева Я. М . «Институт освобождения от уголовной ответственности в российском уголовном праве: модернизация и поиск альтернативных способов урегулирования уголовно-правового конфликта». «Санкт-Петербургский государственный университет», Санкт-Петербург. 2015. –С.82
8. Д. А. Абубекерова. Освобождение от уголовной ответственности в уголовных законодательствах зарубежных стран//Статья. Электронный научный журнал «Наука. Общество. Государство» 2017. Т. 5, № 2 <http://esj.pnzgu.ru> ISSN 2307-9525 (Online)
9. Davydova Irina Aleksandrovna. YEVIROPA MAMLAKATLARIDA HUKMLARNI SHARTLI O'ZBEK ETISHI: MUAMMOLAR VA ISHLAB CHIQRISH.. Huquq bo'yicha ilmiy tadqiqot maqolasi

INTERNET SAYTLARI:

1. www.lex.uz
2. Arxiv.uz
3. Parliament.gov.uz